

SATIJNZWAMMEN (*ENTOLOMA*'S) IN HET MEDDOSE VEEN

Gerrit Jansen & Marjon van der Vegte

Gerrit Jansen mail@4k2.nl

Jansen, G.M. & Vegte, M. van der, 2024. *Entoloma* mushrooms in the Meddose veen. *Coolia* 67(1): 19–22.

During the dry summer of 2022, parts of the Meddose Veen in The Netherlands became accessible, allowing for the inventory of previously inaccessible areas. Several rare *Entoloma* mushrooms were discovered, including *E. globuliferum*, identified through genetic sequencing. *E. cornicolor* was also discovered, now known to occur in two locations in the area, along with a potentially new species related to *E. minutum*. Finally, *E. tjallingiorum*, a beautiful mushroom from the subgenus *Leptonia*, was found growing on wood in the area.

Door de grote droogte van 2022 waren delen van het Meddose veen die normaliter te nat zijn om te betreden, nu wel toegankelijk. Daardoor was inventarisatie daar voor het eerst goed mogelijk en dat bracht enkele zeldzame satijnzwammen aan het licht.

Het Meddose veen is een belangrijk Natura 2000 gebied met in een deel een zwak basische kwel dat elk jaar meerdere malen geïnventariseerd wordt op de typische moeraspadenstoelen die zijn aangewezen om de toestand van het habitat te monitoren. Het gaat dan om de Moerashoningzwam (*Armillaria ectypa*), het Kaal veenmosklokje (*Galerina tibiicystis*), het Veenmosvuurzwammetje (*Hygrocybe coccineocrenata*), het Broos vuurzwammetje (*Hygrocybe helobia*), de Witte berkenboleet (*Leccinum holopus*), de Veenmosbundelzwam (*Pholiota henningsii*) en de Veenmosgrauwkap (*Lyophyllum palustre*). Tijdens de inventarisaties worden ook begeleidende soorten verzameld, als die niet altijd ter plekke kunnen worden gedetermineerd.

Op drie locaties bij drooggevallen wortels van wilgen vonden we groepjes satijnzwammen die we niet zo direct konden thuisbrengen – wat overigens vaak het geval is wanneer je in een nieuw gebied komt en niet weet wat je kunt verwachten. Het betrof collecties van donker roodbruine satijnzwammen met vrij fors umbonate, gladde (bij één collectie tot de helft gestreepte) hoeden. Onder de microscoop werden ze gekenmerkt door een hoedhuid van cilindrische liggende hyfen met in twee van de drie gesequenste collecties fijne bruine incrustaties. Dit wijst op het ondergeslacht *Nolanea*. We begonnen ijverig te determineren met het nieuwe *Entoloma* boek, de opvolger van de FAN 1. Voor de collectie zonder incrustaties kom je met gebruik van de Nederlandstalige sleutel direct uit op de Ballonsatijnzwam (*E. globuliferum*), maar bij de andere twee collecties met net een iets afwijkend uiterlijk liepen we vast op de keuze tussen *Entoloma acidophilum* of *Entoloma fernandae* die beide een andere habitat prefereren, een niet erg waarschijnlijke determinatie.

Sequenzen bracht uitkomst: de twee collecties met fijne incrustaties in de hoedhuid bleken eveneens *E. globuliferum* te zijn. Onze collecties hadden de volgende gemiddelde sporenmaten: $9.6 \times 6.8 \mu\text{m}$, $9.8 \times 7.1 \mu\text{m}$, $9.8 \times 7.0 \mu\text{m}$ en $9.6 \times 7.0 \mu\text{m}$. Omdat het aantal vondsten klein is, is kennis over de verspreiding beperkt. Zo wordt in de beschrijving gesproken van een forse statuur die wij niet aantreffen en de ballonvormige cheilocystiden waren al helemaal niet te vinden.

Een kleine op *Entoloma pygmaeopapillatum* lijkende soort aan de oever van een vennetje in de buurt van jonge wilgen bleek na barcodering niet overeen te komen met een beschreven soort.

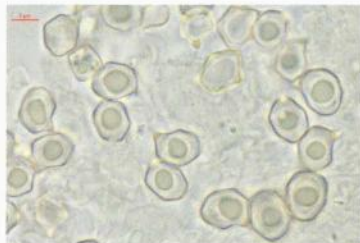
Figuur 1: L 4343900. *Entoloma globuliferum*. Inzet rechts-boven: L 4343900. Hoedhuid in 5% KOH DIC. Inzet rechts-onder: L 4343901. Sporen in 5% KOH.

Figuur 2: L 4343906 *Entoloma* aff. *minutum*. Rechts: Sporen in 5% KOH.

Mogelijkerwijs was het een voor de wetenschap nieuwe soort waarvan ook collecties uit Noorwegen bekend zijn, met enige verwantschap aan *E. minutum*.

Een andere kleine satijnzwam uit het Meddose veen is nauwelijks als zodanig te herkennen. De eerste vondst uit het gebied, die alweer een paar jaar geleden is gedaan, werd wat achteloos in een verzameldoos gedaan met

Figuur 3. L 4343870 *Entoloma cornicolor*. Inzet links: L 0608320 Sporen op de steel in 5 % KOH. Inzet rechts: L 0608320. Hoedhuid in 5 % KOH

het idee dat we hier met een *Mycena* van doen hadden. Bij thuiskomst was de verbazing groot dat de hoekige sporen onder de microscoop wezen op een satijnzwam. Determineren bracht ons op *E. tenellum*. Hoewel we maar weinig materiaal hadden lieten we toch de barcode bepalen. Daaruit kwam naar voren dat we met de Sierlijke satijnzwam (*E. cornicolor*) te maken hadden. Afgelopen jaar gevonden op een andere locatie in het Meddose veen en nu dus bekend van twee locaties met voornamelijk berkenbroek en tussen Sphagnum.

De mooiste vondst was de op hout groeiende Stippelsteelsatijnzwam (*E. tjallingiorum*) uit het het ondergeslacht *Leptonia*. Dat ondergeslacht kenmerkt zich door de aanwezigheid van gespen en onder andere blauwe of violette kleuren. Dit in tegenstelling tot het ondergeslacht *Cyanula* met ook dergelijke kleuren, maar waarin geen gespen voorkomen. Bij deze mooie zwam dachten we niet direct aan de Stippelsteelsatijnzwam, maar door zijn geringe afmeting eerder aan het Beukenstaalsteeltje (*E. placidum*). Dat deze soort voornamelijk op rottend hout in loofbossen op rijke grond voorkomt was dan wel weer vreemd. Barcoding maakte duidelijk dat we met een kleine vorm van de Stippelsteelsatijnzwam van doen hadden. De gebarcodeerde collectie, bestaande uit meerdere exemplaren, bevond zich op ongeveer anderhalve meter hoogte op een bemoste stam. Een andere collectie, een paar dagen eerder gevonden, betrof slechts één exemplaar en groeide ook hoog op een bemoste tak, vlakbij de andere locatie.

Onder de microscoop is de violette intracellulaire kleur van de hyfen die de steelbekleding aan de top vormen, goed te zien. De kleur van de steel verdwijnt tamelijk snel zodat in het veld de kleur heel anders is dan bij thuiskomst. Wat lager op de steel is microscopisch geen violette kleur te bekennen.

De grote droogte in 2022 in het Meddose veen resulteerde in de ontdekking van enkele

Figuur 4. (links) *L 4343902 Entoloma tjallingiorum*; (boven): *Stipitipellis halverwege de steel in ammoniac DIC*.

zeldzame satijnzwammen. Deze bevindingen dragen bij aan de kennis over de biodiversiteit in het gebied en de variabiliteit van de gevonden soorten.

Foto's natura: Marjon van der Vegte

Foto's microscopie: Gerrit Jansen

Literatuur

Noordeloos, M. E. (2022). *Entoloma* s.l.: Subgenera *Cyanula*, *Leptonia*, *Nolanea*, *Trichopilus* and the /*Rhombisporum* Clade.; 1100 Colour Photos and 59 Drawings of Microscopical Elements. Italy: Candusso Editrice. ISBN 978-88-943710-3-1.

Figuur 5. *L 4343902 Entoloma tjallingiorum*. Inzet links: sporen van sporee in 5% KOH. Inzet rechts: *Stipitipellis* aan de top van de steel in ammoniac.

